

Přítomnost klauna dokáže zmírnit nebo docela uvolnit napětí

Zdravotní klaun je dobročinná organizace s národní a mezinárodní působností, která od roku 2001 pomáhá dětským i geriatrickým pacientům procházet procesem léčby s úsměvem. V České republice působí 86 profesionálních zdravotních klaunů, kteří pravidelně navštěvují 63 nemocnic, osm domovů pro seniory a dva hospice.

Šárka Spáčilová, redakce Florence

Jak funguje program Na operační sál! (NOS!), kdy doprovázíte děti na operace?

Zpřijemňujeme dětem a jejich rodičům čekání a přípravu na zákrok i samotnou cestu na operační sál a v roli zkušených nemocničních navigátorů ještě doprovázíme rodiče do čekárny a poskytujeme jim oporu.

Jak takové provázení vypadá?

Posláním zdravotních klaunů je odreagovat, zklidnit, uvolnit a pozitivně naladit všechny přítomné na oddělení dětské chirurgie formou her a aktivní zábavy. Vše začíná hned brzy ráno: dítě přichází na chirurgické oddělení, kde je jako první na

místo sestry nebo doktora přivítá klaun. Toto přivítání má na děti obrovský účinek: spadne z nich velká část obav a jsou mile překvapeny, že i v nemocnici žije někdo, s kým si můžou rozumět. Pak si dítě lehne do postele a čeká a čeká – má hlad, žízeň, chce to mít už za sebou a být doma. A právě tady vzniká prostor pro zdravotního klauna – zpřijemnit mu toto dlouhé dopoledne plné obav. Dělá tedy spoustu věcí, které dítě zaujmou, aby alespoň na chvíli zapomnělo, kde je a co ho čeká. A to až do chvíle, než sestra zavelí: „Pojedeme na sál!“ Klaun bleskurychle zorganizuje odjezd a pod dohledem sester a rodičů veze pacienta na ono místo. Před dveřmi s nápisem „operační sály“ se rodiče s dítětem musejí rozloučit, dále jít nemohou. Ale klaun, který je součástí nemoc-

ničního týmu, ano. Může jet s dítětem ještě o kousek dál a ono je opravdu rádo, že jej „kamarád z nemocnice“ neopouští a podporuje ho. Když klaun dítě nakonec před sálem předá lékařům, vrátí se na oddělení a věnuje se dalšímu adeptu na operaci i čekajícím rodičům. Tak to jde až do 13 hodin, kdy klaunská služba oficiálně končí. Nežřídko se však stává, že klaun zůstává na oddělení mnohem déle. Neodejde přece od dítěte, kterému slíbil, že jej sám osobně odveze na sál. Co klaun slíbí, to musí splnit!

Jak jste se k této práci dostala vy?

S bývalým kolegou z Klicperova divadla v Hradci Králové Petrem Vrběckým jsme vodili děti do stejné školky a on se občas zmínil, že

spěchá na klauniádu – tak jsem se dověděla o Zdravotním klaunovi, vypytavala se a po nějaké době mi Petr řekl o konkurzu. Zkusila jsem ho a k mému údivu to vyšlo. Myslím, že jsem se klaunem stala i díky tomu, že jsem o to moc neusilovala – neměla jsem tehdy o sobě představu jako o vtipném a pohotovém člověku a improvizace mě lekala. Mistři klauni jako Polívka nebo Turba, to byly kultovní a nedostižné postavy, na které jsem v mládí chodila do divadla! Konkurz byl velmi důkladný, ale znervóznila jsem, až když jsem se dostala do posledního kola. Od té doby pořád někde v dálce vidím metu, že se proklaunuji k mistrovství.

Před dveřmi s nápisem „operační sály“ se rodiče s dítětem musejí rozloučit, dále jít nemohou. Ale klaun, který je součástí nemocničního týmu, ano. Může jet s dítětem ještě o kousek dál a ono je opravdu rádo, že jej „kamarád z nemocnice“ neopouští a podporuje ho.

Jaké vzdělání musí člověk mít, aby se mohl stát zdravotním klaunem?

Původní vzdělání není úplně určující, důležité je v sobě cítit nějaký komický a improvizáční potenciál a ten rozvinout na konkurzu. Vzděláváme se však průběžně pořád formou workshopů, seminářů a přednášek, které vedou k mezinárodní certifikaci RED NOSES International. Asi ne náhodou je mezi klauny hodně divadelníků, ale i učitelé, a dokonce evangelický farář.

Jak jste si vybrala své alter ego a proč má zrovna vlastnosti, jaké má?

Moje alter ego je sestra Bláža Kotrlá, zmatená, velice nadšená a poptaná paní, která chce být u všeho, ale pokaždé to udělá nebo pochopí trochu špatně. Její vlastnosti mají více inspiračních zdrojů, tím hlavním jsou mé osobní vlastnosti, možná i neurozy, které člověk v běžném životě zmírňuje do obecně přijatelných forem. U Kotrlé si je můžu dovolit zužitkovat hravým a směšným způsobem a cítím, že to může být

dobře i pro diváky, vidět to osobní ručení, že si tyhle věci nevymýšlím, jenom podtrhuji. Dalším zdrojem je pozorování lidí: jak se lidé chovají a reagují někdy absurdně a směšně. Hodně mě inspiruje dětské čisté a naivní myšlení a vnímání světa, občas si půjčuji výroky a způsoby jednání vlastních dcer a synovců.

Jak moc se do role převtělujete?

Je dobré mít svou klaunskou postavu a její biografii hodně jasnou, protože ostré kontury pomáhají zůstat pevně v klaunské hře i ve vztahu s kolegou. Já dovoluji svému bláznivému alter egu jednat leckdy absurdním způsobem, ale osobně zůstávám v úloze pilota, který ne-

smí překročit jisté hranice, který zajistí bezpečnost fyzickou i mentální a udrží i nějakou dramaturgii celého klaunského výstupu. Hodně pomáhá, třeba při komunikaci s personálem, když si sundáme klaunský nos – je to znak toho, že už nejsme za klaunské postavy, ale civilně a jsme schopni domlouvat seriózní věci, jako třeba stav pacientů a jiné praktické věci. Musíme umět dobře přepínat.

Jak přesně dětem pomáháte a jak se při tom cítíte?

Když se mi podaří navázat vztah s dítětem od začátku příprav k zámkroku, vnímám, jak se změní atmosféra v pokoji. Přítomnost klauna dokáže zmírnit nebo docela uvolnit

Lucie Dlabolová

napětí. U dětí a často i rodičů. Někdy, když se vrátím ze sálu, kam už rodič nesmí, si sundám nos – a docela civilně mamince nebo tatínkovi dávám zprávu o tom, že dítě dobře zvládlo cestu na sál. Takže je tam víc rovin – klaunská komunikace s dítětem, civilní s rodiči, snaha nepřekážet personálu v jeho úkonech a zároveň i snaha personálu co nejvíce ulevit a pomoci s péčí o děti a rodiče. Cítím zodpovědnost to všechno naplnit a úlevu, když je mise splněna. A mám radost ze hry, pokud se mi podaří naskočit na tu správnou klaunskou vlnu.

Jaký by měl být správný zdravotní klaun? Jaké má mít vlastnosti?

Měl by si rád hrát, umět se shodit, měl by to být člověk s bohatým vnitřním světem, s fantazií. Taky by měl být sociálně citlivý, empatický. Často se musíme okamžitě přizpůsobovat situacím na pokojích na základě vnitřního radaru. Takže by to měl být zároveň člověk, který umí vhodně zareagovat, je psychicky odolný a komunikativní.

A jaké vlastnosti by určitě mít neměl?

Neměl by být vztahovačný a brát se příliš vážně.

Stalo se vám někdy, že by se dítě klauna bálo?

To, že se dítě klauna bojí, se občas stává a je to asi přirozená reakce na neznámé prostředí, na bolest a nejistotu, na vyhocenost emocí, které třeba zrovna prožívají jeho blízcí. Pro nás je to výzva udělat, nebo naopak neudělat něco zcela přiměřeného jeho stavu a situaci.

Co vás na vaší práci nejvíc těší a motivuje?

Na klaunech mě inspiruje možnost propojit zdánlivě nepropojitelné – nemoc a smích, utrpení a úlevu. Baví mě zaměření na to zdravé v nás. Jak říká zakladatel naší organizace Gary Edwards, my tam přicházíme a musíme vidět ne nemoc, ale dítě. Dítě je vždy hravé, má otevřenou a nespoutanou fantazii. A my můžeme být prostředníky k tomuhle prožitku, k návratu k sobě. Pomoci k tomu, že si dítě nemocnici zapamatuje jako místo, kde se i hodně zasmálo. Potkala nás maminka – už na kontrole v ambulanci –, která nám prozradila, že se její syn ptal, kdy zase půjde na ope-

raci, aby se zase setkal s klauny. Takový moment mě ubezpečí v tom, že naše zdánlivě pošetilá a bláznivá činnost má smysl.

Je nějaký okamžik, který se vám vysloveně vryl do paměti?

Okamžiků i tváří je mnoho. Teď mám za sebou období, kdy jsme z epidemiologických důvodů tvořili s kolegou stálou dvojici. Tři měsíce jsem navštěvovala jenom hradeckou nemocnici a opakovaně potkávala některé pacienty. Tam už se vytváří příběhy, které si vybavuji, vím, kdo je princezna, jak se jmenují či plyšáci a čí táta je bourák.

Jak moc je pro vás práce psychicky náročná?

Náročná je, nemocnice není jednoduché prostředí, ale co mám co říkat oproti sestřím nebo lékařům... Navíc mám jako ochranný štít svou klaunskou postavu Blážu, ta mi dovoluje filtrovat a vytvářet realitu naivní, nevinnou a hravou nebo i úplně praštěnou.

Čím dobíjíte energii?

V civilu jsem spíš introvertní člověk, tak mi hodně pomáhá vrátit se do samoty domů na venkov, do ticha, do lesa, ke koním.

Jak moc se vaše práce změnila v současné situaci? Co musíte dělat jinak?

Striktně dbáme na hygienu. Jsme vybaveni respirátory, dodržujeme bezkontaktnost, vedeme si důslednou evidenci navštívených pokojů. Je to jiné, respirátor klaunovi zakrývá půlku obličeje, takže nám zbývá jen ke komunikaci oči, tělo. Ale je to výzva a myslím, že se s tím učíme pracovat docela se ctí. V čase karantény jsme se pustili do virtuálních klauniád jak s dětmi, tak i se seniory a potěšilo nás, že s dobrým ohlasem.

Je z vašeho pohledu něco, co by mělo ve zdravotnictví fungovat jinak?

Já jsem velmi vděčná za rozsah a dostupnost zdravotní péče v Čechách, která je na velmi dobré úrovni v porovnání s Evropou nebo Amerikou. Co by se možná mohlo trochu posunout ve společnosti, je převzetí zodpovědnosti za vlastní zdraví i život. Znáám dost lidí, kteří chodí k lékařům s postojem „tady jsem, rozbitý, opravte mě“. Ale taky už znám dost lidí, kteří vědí, že bez vnitřních změn zdraví prostě nebu-

de. Počínaje stravou, mentálními návyky, pohybem... Takže se to zvolna mění, i já se o tento přístup pokouším. A jestli bych něco změnila, pak přístup nemocnic ke stravování pacientů, protože když jsem byla před nějakou dobou hospitalizovaná, přežila jsem díky zeleninovým salátům odkládaným bokem ochotnou sanitářkou...

Co by vám vaši práci usnadnilo?

Je vždycky moc fajn a podpoří nás, když se má chuť k nám přidat někdo z personálu. Třeba jenom tím, že nás přibere na vizitu nebo k nějakému méně náročnému zákroku. Nebo když nás osloví kolego, kolegyně, pochválí klobouk, mašli. To nám dává pocit patřičnosti.

Čeho byste chtěla dosáhnout? Co je vaším cílem?

Mým dost možná nedostižným cílem je stát se v této mistrovské disciplíně, klaunském řemesle, mistrem. Možná se mi to jednou povede... Jinak bych samozřejmě ráda zbohatla, projela se na jachtě, coby zpěvačka vyprodala O2 arenu a uskutečnila aspoň jednu dalekou exotickou cestu. I když letos jsem byla ve Znojmě a tam je taky moc krásně!

Chtěla byste vzkázat něco čtenářům časopisu Florence?

Mám novou sukni! Vaše Bláža Kotrlá ❀

Lucie Dlabolová

- vystudovala Divadelní fakultu JAMU v Brně, obor divadelní dramaturgie
- v současné době je na volné noze
- věnuje se hraní divadla, hudbě, jízdě na koni, permakultuře

